

به دنبال افزایش تحرکات سیاسی گروه‌های گوناگون افغانی در سطح اروپا و نیز تلاش کشورهای اروپای غربی برای داشتن نقشی مؤثر در تحولات این کشور، مدتی است که دامنه فعالیت‌های فرهنگی - تحقیقاتی مربوط به افغانستان‌شناسی در سوئیس گسترده شده است و این امر ناشی از علاقه‌مندی دولت سوئیس به موضوع و نیز تمایل افغانی‌های مقیم به معرفی فرهنگ تاریخی خود به همگان می‌باشد. یکی از مهمترین منابع موجود در این زمینه در سوئیس «کتابخانه و موزه افغانستان در شهر بازل» می‌باشد.

چندی پیش، سفیر جمهوری اسلامی ایران در برن به اتفاق کارشناس فرهنگی سفارت از موزه و کتابخانه افغانستان در شهر بازل سوئیس بازدید به عمل آوردند. این دیدار به دنبال دعوت آقای پاول بوخرر یکی از متخصصین مشهور مسایل افغانستان در سوئیس و مؤسس این موزه صورت گرفت.

قسمت‌های مختلف این موزه شامل آثار چاپی، کتب دستنویس صنایع دستی، فرش، گلیم، آثار باستانی تمدن سلوکی‌ها و بودایی‌ها در افغانستان، عکس‌ها و کلیشه‌های بسیار قدیمی، البسه، آلات موسیقی و غیره می‌شود. بر اساس اظهارات آقای بوخرر برپایه این موزه از سوی همه گروه‌های افغانی حتی طالبان مورد حمایت قرار گرفته و این یکی از موارد نادری است که همه گروه‌های افغانی بر ضرورت تشکیل آن

اتفاق نظر داشته‌اند، گرچه برخلاف قول‌های داده شده از جانب آنان کمک‌های مالی در این راستا صورت نگرفته است.

نامبرده در سال ۱۹۹۸ به مدت سه ماه به افغانستان سفر نموده، با سران طالبان دیدار می‌نماید و طالبان چندین چمدان حاوی عکس، اسناد و مدارک تاریخی را به منظور محافظت در برابر آسیب‌های احتمالی به وی می‌دهند تا آنها را به سوئیس انتقال دهد. در این بازدید از نزدیک مشاهده گردید که آثار تاریخی و اسناد بسیار مهمی از گذشته افغانستان در دسترس متخصصین گذاشته شده است. این آثار طبق شرایط خاصی از جمله رعایت قوانین مربوط به حق «تألیف و تصنیف (کپی رایت)» به امانت داده می‌شوند. گزارش مفصلی از تاریخچه تشکیل کتابخانه و موزه افغانستان در بازل سوئیس و نیز آثار موجود تهیه شده است که به دنبال می‌آید.

موزه افغانستان در سوئیس

به دنبال انهدام و غارت و چپاول آثار فرهنگی ارزشمند تاریخی و باستانی قوم افغان در اثر بیش از بیست سال جنگ و درگیری بیرحمانه، برای حفظ و صیانت این آثار به منظور دسترسی آیندگان و نسل‌های بعدی افغانی، موزه‌ای تحت عنوان «موزه افغانستان در سوئیس» در اسفندماه ۱۳۷۹ در یکی از دهکده‌های کانتون بازل به نام بابتدورف تأسیس گردید. این موزه به همت آقای پاول بوخرر، ارشیتکت و افغانستان‌شناس مشهور سوئیس و تعدادی از افغانیان مقیم سوئیس به مجموعه انستیتو و کتابخانه‌ای به نام Stiftung Bibliotheca Afghanica که قبلاً در این محل تشکیل شده بود، اضافه گردید.

اهداف بنیان موزه

۱. نجات تاریخ و فرهنگ افغانستان و معرفی آن به اروپاییان.

۲. جلب توجه عموم به مسأله افغانستان برای جلوگیری از فراموشی از اذهان عمومی.
۲. گذاشتن معلومات کافی در دسترس نسل جوان افغانی و فرزندان مهاجرین متولد و بزرگ شده در سوئیس.
۴. آمادگی ذهنی برای بازگشت افغانیان به وطن و کمک در راه آبادی آن.
۵. ایجاد زمینه برای غنای فرهنگی و معنوی افغانیان.
۶. ایجاد فضای بیطرفانه برای انجام مذاکرات.

سابقه تاسیس انستیتو و کتابخانه افغانستان

در سال ۱۹۷۵ در زمان ریاست جمهوری داودخان، آرشیو افغانستان در کشور سوئیس در قالب یک اقدام شخصی از سوی آقای بوخرر و همسرش در ناحیه Liestal در منطقه بازل تاسیس گردید. بعد از هجوم ارتش سرخ شوروی و مقاومت مردم افغان و علاقه‌مندی روزافزون مردم سوئیس به موضوع افغانستان، این آرشیو نتوانست به حد کافی پاسخگوی نیازها و درخواست‌های مراجعین باشد. بدین لحاظ دولت سوئیس وارد عرصه شد و با حمایت مادی و معنوی آن آرشیو افغانستان وسعت یافته تبدیل به کتابخانه گردید و نام Stiftung Bibliotheca Afghanica را به خود گرفت. مخارج این کتابخانه از طرف دولت سوئیس، کمک‌های مؤسسات عمومی و پرداخت اعانات افغانی‌های مقیم این کشور که از مالیات پرداختی آنان به دولت سوئیس کم می‌شد، تأمین می‌گردد. در حال حاضر امور مالی مؤسسه از سوی دولت سوئیس و مؤسسات غیروابسته مالی کنترل می‌شود.

منابع و ذخایر موجود در کتابخانه

منابع موجود در این کتابخانه شامل آثار دستنویس، چاپی و عکس و اسناد می‌شود.

حدود ۱۳۰۰۰ کتاب در مورد افغانستان به زبان‌های انگلیسی، فرانسوی، آلمانی، روسی، ایتالیایی و نروژی از خارج از افغانستان جمع‌آوری شده است. علاوه بر آن حدود صدها هزار نسخه آثار افغان به زبان‌های دری و پشتو در زمان مقاومت افغان‌ها به این کتابخانه سپرده شده است. طی بیست سال گذشته نیز اشخاص گوناگون تعداد ۱۰۰ نسخه کتاب دستنویس قلمی به کتابخانه هدیه نموده‌اند.

انگیزه تأسیس موزه افغانستان در بطن این کتابخانه بدین صورت بوده است که در ابتدا قصد جمع‌آوری آثار باستانی افغانی و یا خرید آنها در طول جنگ مردم افغانستان با اشغالگران متجاوز روس، در سوئیس مطرح نبوده است، چون از دیدگاه آقای بوخزر، این آثار و اسناد تاریخی که جزئی از هویت فرهنگی مردم افغانستان می‌باشند، متعلق به مردم افغانستان است و نباید به خارج از افغانستان برده شوند.

در سال ۱۹۹۸ نامبرده به مدت سه ماه به افغانستان مسافرت می‌نماید و در جریان آن با طالبان و سایر گروه‌های متخاصم و نیز با افراد بیطرف گفتگو به عمل می‌آورد. ظاهر آگروه‌های مزبور پیشنهادی به وی به عمل می‌آورند مبنی بر اینکه «در حال حاضر اوضاع کشور بسیار ناآرام و نامطلوب است و با هجوم‌ها و کشتارها و دست به دست شدن قدرت و بخش‌هایی از کشور، خطر نابودی آثار گرانبهای تاریخی و فرهنگی وجود دارد. بهتر است تا زمانی که اوضاع در افغانستان دوباره مساعد شود، تمام گنجینه‌های تاریخی به سوئیس منتقل و در مکانی امن محفوظ گردد». در نهایت با صرف مبلغی در حدود دو میلیون فرانک سوئیس که از طرف دولت سوئیس، کانتون بازل و کمک‌ها و اعانات مردم تأمین گردید، این موزه به شکل آبرومندی برپا می‌گردد. آقای بوخزر اظهار می‌نماید به‌رغم وعده‌های داده شده از سوی گروه‌های متخاصم چه در داخل افغانستان و چه در سوئیس و خارج از این کشور در دیدار با نمایندگان آنان در این خصوص و نیز در مورد اعطای کمک‌های مالی برای خرید زمین و احداث ساختمان برای موزه و تأسیسات آن هنوز وعده تحقق نیافته است.

برنامه‌های آینده

موزه افغانستان به هیچ وجه قصد خرید و احراز مالکیت آثار تاریخی و باستانی افغانستان را از گروه‌های متخاصم و یا افراد ندارد و سعی مؤسسين بر این است که این‌گونه آثار به صورت داوطلبانه جهت حفاظت در یک محیط امن نگهداری شود و هر زمان که شرایط در افغانستان دوباره مساعد شود، به محل اصلی آن انتقال یابد، زیرا این آثار متعلق به مردم این کشور می‌باشند.

این پروژه از طرف سازمان‌های بین‌المللی نظیر یونسکو مورد حمایت قرار گرفته است. تمامی آثار موجود در موزه تحت نظارت دقیق یونسکو بعد از شناسایی، علامت‌گذاری شده و از آنها عکس برداری به عمل می‌آید.

مؤسسه کتابخانه افغانستان و این موزه در نوع خود بی‌نظیر می‌باشند، به طوری که از سی سال پیش محل مراجعه بسیاری از محققین و مورخین بوده‌اند. گنجینه اسناد تاریخی، خطی و عکاسی این کتابخانه مهمترین اسناد تهاجم روس‌ها به افغانستان و جنگ‌های داخلی این کشور را در اختیار دارد. گسترش این کتابخانه یکی دیگر از پروژه‌های مدیریت این موزه می‌باشد. در حال حاضر مدیریت موزه تلاش می‌نماید آقای نجیب‌الله پوپل مدیر سابق موزه ملی افغانستان در کابل را در رأس این موزه بگمارد.

چند نکته

۱. امثال این موزه ارزشمند در جاهای مختلف سوئیس تشکیل شده است. به عنوان مثال در منطقه راپرویل موزه لهستان، در منطقه ریکون موزه تبت و در منطقه بازل موزه یهودیان.
۲. هدف سوئیس در حمایت از این نوع پروژه‌ها، تکیه بر اهمیت بیطرفی این کشور و بشردوستانه بودن اقدامات آن می‌باشد.

۳. این موزه به نوبه خود واسطه اتحاد بسیاری از افغان‌های مقیم سوئیس و سایر کشورهای اروپایی شده است و آنان به هر نحو سعی بر غنی ساختن آن می‌نمایند. در راستای تصمیمات متخذه از سوی دولت سوئیس، افغان‌های مقیم این کشور می‌توانند مالیاتی را که به دولت سوئیس می‌پردازند، در قالب اعانات به این موزه پرداخت نمایند و یا در آن بدون دریافت دستمزد به کار بپردازند و دستمزد مزبور براساس ساعات کار از مالیات آنان کم شود.

لازم است مراکز تحقیقاتی و علمی که بر روی موضوع افغانستان، تاریخ دوره قاجاریه، جدانشدن هرات از ایران و دخالت‌های دولت‌های بیگانه نظیر انگلیس، هجوم روس‌ها به این کشور، وقایع بعد از خارج شدن روس‌ها و غیره مطالعه می‌کنند به امر فوق توجه بنمایند. همچنین، کتابخانه ملی و سایر کتابخانه‌های تخصصی در زمینه تاریخ از این موضوع باخبر شوند تا راهکارهای لازم را برای بهره‌برداری از ذخایر غنی موجود در آنها در چارچوب اهداف ملی بیابند.

گفتنی است که هرگونه کتاب و نشریات در مورد افغانستان که حاوی دیدگاه‌های خبری، سیاسی و سایر اطلاعات لازم در مورد افغانستان باشد، می‌تواند به این کتابخانه فرستاده شود تا مورد استفاده مراجعین از سراسر دنیا به این کتابخانه و موزه قرار گیرد.

سیروس افتخاری‌ملکی

کارشناس فرهنگی سفارت جمهوری اسلامی ایران - برن